

İRAN DIŞİŞLERİ BAKANI HÜSEYİN EMİR ABDULLAHIYAN

RECEP TAYYİP TEKE

Araştırma Asistanı **ORSAM**

“

Kariyeri boyunca dışişleri bakanlığı bünyesinde kritik görevler üstlenen Abdullahiyan, İran'ın Ortadoğu politikasının şekillenmesinde rol alan en önemli isimlerden biri olmuştur.

”

İranlı diplomat Hüseyin Emir Abdullahiyan, Ağustos 2021'de İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi tarafından dışişleri bakanı olarak görevlendirilmiştir. Kariyeri boyunca dışişleri bakanlığı bünyesinde kritik görevler üstlenen Abdullahiyan, İran'ın Ortadoğu politikasının şekillenmesinde rol alan en önemli isimlerden biri olmuştur. Ocak 2020'de öldürülen Kasım Süleymani ile geçmişte yakın ilişkilere sahip olan Abdullahiyan, İran'ın bölgesel yayılmacı ve müdahaleci politikasını desteklemiş, ABD'nin bölgedeki varlığına katı bir şekilde karşı çıkmıştır. Abdullahiyan, hâlihazırda İran diplomasisinin

en etkili isimlerinden biri olarak İran dış politikasını şekillendirmeye ve bölge siyasetine yön vermeye devam etmektedir. İran ve Suudi Arabistan arasındaki ikili ilişkilerin yeniden tesis edilmesinde dışişleri bakanı olarak oynadığı kritik rol ise Abdullahiyan'ın kariyerindeki tartışmasız en önemli diplomatik başarı olarak kayda geçmiştir.

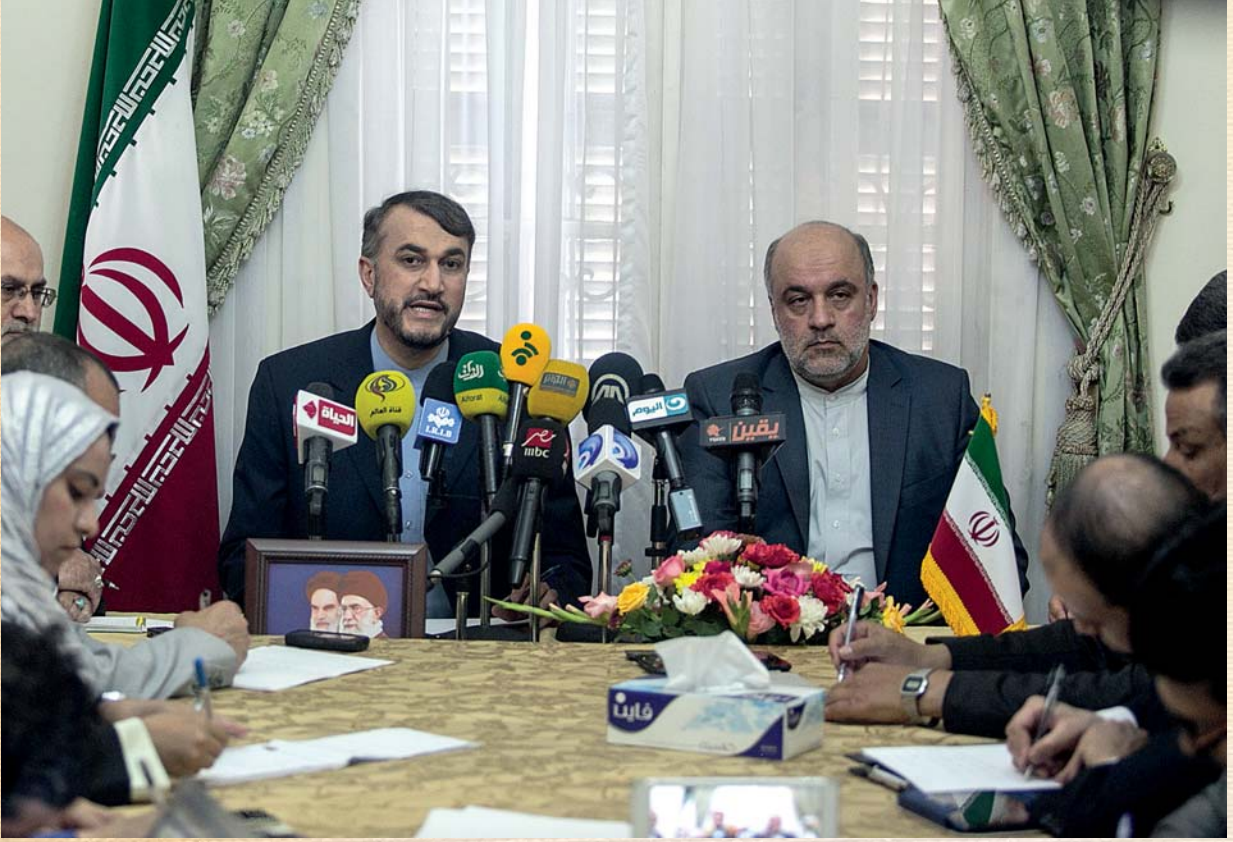
ABDULLAHIYAN'IN HAYATI

Hüseyin Emir Abdullahiyan 1964 yılında İran'ın Semnan eyaletinin Damğan şehrinde dünyaya gelmiştir. 1980 ile 1988 yılları arasında devam eden İran-İrak Savaşı'nda gönüllü olarak savaşan Abdullahiyan, daha gençlik yıllarında İran dış politikasına ve Irak siyasetine ilgi duymaya başlamıştır.

Lisans eğitimini 1991 yılında İran Dışişleri Bakanlığına bağlı Uluslararası İlişkiler Okulunda tamamlayan Abdullahiyan, Tahran Üniversitesi'nin Hukuk ve Siyaset Bilimi Bölümünde yüksek lisans yapmıştır.

Yüksek lisans eğitiminin ardından İran Dışişleri Bakanlığında çalışmaya başlayan Abdullahiyan, ilk olarak İran'ın Bağdat Büyükelçiliğinde büyükelçi yardımcısı olarak görev almıştır. Abdullahiyan diplomatik kariyeri boyunca

dışişleri bakanlığının Irak ve Körfez bölgesi ile ilgili üst düzey makamlarında çalışmıştır. 2001 yılında bakanlığa bağlı Körfez biriminin başkan yardımcılığını üstlenmiş, 2003 yılında ise dışişleri bakanına Irak politikası konusunda danışmanlık yapmıştır.

Bakanlık bünyesinde kariyer basamaklarını hızlı şekilde tırmanan Abdullahiyan, 2007 yılında İran, Irak ve ABD arasında gerçekleşen üçlü toplantıda İran'ın müzakere heyetindeki isimlerden biri olmuştur. Aynı yıl içinde İran'ın Bahreyn Büyükelçisi olarak atanan Abdullahiyan, 2010 yılına kadar bu göreve devam etmiştir. Ardından Tahran'a geri dönen Abdullahiyan, önce Dışişleri Bakanlığının Ortadoğu ve Körfez Dairesi başkanlığına

getirilmiş, bir yıl sonra da İran'ın Arap ve Afrika işlerinden sorumlu dışişleri bakan yardımcısı olarak atanmıştır. Bu makamda 5 yıl kadar görev yapan Abdullahiyan, 2016 yılında İran meclis başkanının özel danışmanı olarak görev yapmaya başlamıştır. Abdullahiyan Ağustos 2021'de ise İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi tarafından Muhammed Cevad Zarif'in yerine İran dışişleri bakanı olarak atanmıştır.

Hüseyin Emir Abdullahiyan 2010 yılında Tahran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktoraasını tamamlamıştır. Abdullahiyan'ın ABD'nin Ortadoğu politikası, Irak'ın işgali ve Suriye krizi gibi konularda pek çok akademik çalışması bulunmaktadır.

“
Abdullahiyan böylesi istikrarsız ve çalkantılı bir dönemde dışişleri bakan yardımcılığı yapmış; Irak, Suriye, Lübnan ve Yemen politikalarının oluşturulmasına yardımcı olmak suretiyle İran'ın Ortadoğu politikasının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır.
”

4 kitap ve pek çok makale yazar Abdullahiyan, yalnızca diplomasi anlamında değil akademik açıdan da yetkinliğe sahip olduğu bilinen İranlı bir diplomattır. Abdullahiyan'ın İngilizce ve Arapçayı akıcı olarak konuştuğu belirtilse de basına verdiği demeçlerde ve kamuoyuna yaptığı konuşmalarda

yalnızca Farsçayı tercih ettiği bilinmektedir. Evli ve iki çocuk babası olan Abdullahiyan, Cumhurbaşkanı Reisi'nin kabinesinde hâlen dışişleri bakanı olarak görev yapmaktadır.

“

Abdullahiyan, ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgalinin hemen ardından İran dışişleri bakanının Irak özel danışmanı olarak göreve başlamıştır. ABD'nin Irak'ı işgali o dönemde İran'ın ulusal güvenliğine yönelik en ciddi tehdidi oluşturmuş, İran dış politikasının en önemli gündem maddesini teşkil etmiştir.

”

DİPLOMATİK KARIYERİ

Hüseyin Emir Abdullahiyan, İran Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki çalışma hayatı boyunca oldukça önemli vazifeler üstlenmiş, kritik pozisyonlarda uzun yıllar görev yapmıştır. 2000'li yılların başında dışişleri bakanlığında Irak uzmanı olarak çalışan Abdullahiyan, ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgalinin hemen ardından İran dışişleri bakanının Irak özel danışmanı olarak göreve başlamıştır. ABD'nin Irak'ı işgali o dönemde İran'ın ulusal güvenliğine yönelik en ciddi tehdidi oluşturmuş, İran dış politikasının en önemli gündem maddesini teşkil etmiştir. Böyle bir konjonktürde Abdullahiyan'ın söz konusu göreve getirilmiş olması ona duyulan güvenin çok açık bir göstergesidir.

Hüseyin Emir Abdullahiyan ilk kez 2007 yılında uluslararası kamuoyunun gündemine gelmiştir. Dönemin ABD yönetimi Irak'ta

güvenlik durumunun gittikçe kötüleşmesi üzerine İranlı üst düzey yetkililerle görüşme talebinde bulunmuştur. İran'ın bu talebe olumlu yanıt vermesi üzerine ABD ve İranlı yetkililer bir araya gelmiş, taraflar arasında Abdullahiyan'ın da iştirak ettiği üç toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılar ABD ile İran arasındaki gerilimin azaltılmasına ya da Irak'taki güvenlik durumunun iyileşmesine pek bir katkı sağlamamıştır ancak o dönemde nispeten genç bir diplomat olan ve görece alt rütbede bulunan Abdullahiyan'ın, 1979 İran Devrimi'nden bu yana ABD ile yapılan ilk resmî görüşmede İran'ı temsil eden üç bürokrattan biri olması, kendisine ne denli itibar edildiğini göstermesi açısından dikkat çekici bir niteliktedir.

Hüseyin Emir Abdullahiyan 2007 yılında, İran için önem teşkil eden bir Körfez ülkesi olan Bahreyn'de görevlendirilmiştir. Manama'ya İran'ın Bahreyn Büyükelçisi olarak atanan Abdullahiyan, İran ile Bahreyn arasındaki gerilimin azaltılması ve ikili ilişkilerin geliştirilmesi için yoğun çaba harcamıştır. Bu dönemde taraflar arasındaki ticaret hacminin artırılması ve İran'dan Bahreyn'e gaz ihraç edilmesi gibi konularda ciddi görüşmeler yapılmıştır. İran'ın eski meclis başkanlarından Ali Ekber Natık Nuri'nin 2009 yılında Bahreyn'i "İran'ın 14. vilayeti" olarak nitelendirmesiyle ikili ilişkiler ciddi bir yara alsa da ülkesinin Bahreyn'in toprak bütünlüğüne ve egemenliğine saygı duyduğunu kuvvetli şekilde vurgulayan Abdullahiyan, taraflar ara-

sındaki tansiyonun düşürülmesinde önemli bir rol oynamıştır. Abdullahiyan Bahreyn’de üç yıl görev yaptıktan sonra 2010 yılında Tahran’a geri çağırılmış, 2011 yılında yani Ortadoğu’da Arap Baharı olarak adlandırılan kitlesel halk hareketlerinin patlak vermesinden hemen sonra Arap ve Afrika işlerinden sorumlu dışişleri bakan yardımcısı olarak görevlendirilmiştir.

Hüseyin Emir Abdullahiyan, çok kritik bir zamanda oldukça önemli bir göreve getirilmiştir. Aralık 2010’da Tunus’ta başlayan ve hızla Ortadoğu’nun diğer Arap ülkelere sirayet eden rejim karşıtı isyan hareketleri İran dış politikası için fırsatlar yarattığı gibi riskleri de beraberinde getirmiştir. Abdullahiyan böylesi istikrarsız ve çalkantılı bir dönemde dışişleri bakan yardımcılığı yapmış; Irak, Suriye, Lübnan ve Yemen politikalarının oluşturulmasına yardımcı olmak suretiyle İran’ın Ortadoğu politikasının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır ancak diplomatik kariyeri boyunca oldukça kritik makamlara atanması Abdullahiyan’ın İran Devrim Muhafızları Ordusu (DMO) tarafından desteklendiğine dair spekülasyonların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Hüseyin Emir Abdullahiyan’ın DMO’ya yakın olduğu iddia edilmiş, dışişleri bakanlığı ile DMO arasında dış politika yapımı konusunda ortaya çıkabilecek olası uyuşmazlıkların giderilmesi için arabulucu olarak görev yaptığı ileri sürülmüştür. DMO’nun “gayriresmî diplomatik sözcüsü” olarak dahi nitelendirilen Abdullahiyan’ın, DMO’ya bağlı Kudüs Gücü’nün

öldürülen eski komutanı Kasım Süleymani’ye geçmişte çok yakın olduğu bilinmektedir. Abdullahiyan kendisini daha önce bir kere “Süleymani’nin askeri” olarak tanımlamış, siyasi ve diplomatik konularda Süleymani’ye danıştığını açık bir şekilde ifade etmiştir. Abdullahiyan’ın kariyer basamaklarını süratli bir şekilde tırmanmasında, 2013 yılında İran’da iktidarın değişmesine rağmen görevde kalmaya devam etmesinde ve nihayetinde dışişleri bakanı olarak atanmasında kişisel ilişkilerinin de etkili olduğu düşünülmektedir.

“

2013 yılında İran’da yapılan genel seçimlerin ardından iktidarı devralmış, Muhammed Cevad Zarif’i Dışişleri Bakanı olarak görevlendirmiştir. Zarif çok geçmeden bakanlığın üst düzey kadrolarında revizyona gitmiş, önceki hükümet tarafından atanan neredeyse tüm yetkili bürokratları görevden almıştır. Bu tasfiye sürecinde koltuğunu muhafaza etmeyi başarabilen tek üst düzey bürokrat Abdullahiyan olmuştur.

”

Hüseyin Emir Abdullahiyan, 2011 yılında Mahmud Ahmedinejad’ın cumhurbaşkanlığı döneminde dışişleri bakan yardımcılığı görevine getirilmiştir ancak İran siyasetinin ılımlı kanadında yer alan bir siyasetçi olan Hasan Ruhani, 2013 yılında İran’da yapılan genel seçimlerin ardından iktidarı devralmış, Muhammed Cevad Zarif’i Dışişleri Bakanı olarak görevlendirmiştir. Zarif çok geçmeden bakanlığın

üst düzey kadrolarında revizyona gitmiş, önceki hükümet tarafından atanan neredeyse tüm yetkili bürokratları görevden almıştır. Bu tasfiye sürecinde koltuğunu muhafaza etmeyi başarabilen tek üst düzey bürokrat Abdullahiyan olmuştur. Bu durum DMO’nun Abdullahiyan’a verdiği güçlü siyasi destekle açıklanmaktadır ancak 2016 yılına gelindiğinde ve Ruhani liderliğindeki İran hükümeti yeterli siyasi gücü elde ettiğinde, İran’ın Ortadoğu’da tatbik ettiği yayılcı ve müdahaleci politikaların mimarlarından biri olarak gösterilen Abdullahiyan, iddialara göre ABD ve Arap yönetimlerinin kaygılarını yatırtmak amacıyla bakan yardımcılığı görevinden alınmıştır fakat Abdullahiyan’ı destekleyen siyasi güçler tekrar harekete geçmiş, tecrübeli diplomatın İran meclis başkanının özel danışmanı ve meclis uluslararası işler genel direktörü sıfatlarıyla dış politika yapım sürecine yeniden dâhil olmasını sağlamışlardır. Abdullahiyan Ağustos 2021’de İran dışişleri bakanı olarak atanana dek bu görevleri ifa etmiştir.

İran Dışişleri Bakanı Hüseyin Emir Abdullahiyan, İran ve Suudi Arabistan arasında başlayan normalleşme sürecinin başarıya ulaşmasında ve taraflar arasındaki ikili ilişkilerin yeniden tesis edilmesinde kritik bir rol oynamıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerin normale dönmesi son yıllarda Ortadoğu siyasetinde yaşanan en önemli gelişmelerden biri olarak kayda geçmiştir. İran-Suud normalleşmesi aynı zamanda Abdullahiyan’ın kariyerindeki en büyük diplomatik başarıyı teşkil etmektedir. ■